

YURT DIŞI ÇIKIŞ HARCINA İLİŞKİN YASAL DÜZENLEMELER ve DİŐER ÜLKELERDEKİ UYGULAMALARLA KARŞILAŞTIRILMASI

REGULATIONS REGARDING DUTY FOR TRAVEL TO ABROAD AND COMPARISON WITH PRACTICES IN OTHER COUNTRIES

Serkan KURT*

ÖZ

Yurt dışı çıkış harcı 1963 yılında mevzuatımıza girerek uygulanmaya başlanmıştır. Dönem dönem verimsizliğı gerekçe gösterilerek uygulamadan kaldırılmış olsa da, günümüz Türkiye'sinde yurt dışına çıkış yapanların sayısı her geçen gün artarak devam ettiğinden, önemli bir kamu geliri haline dönuőmüőtür. Yurt dışı çıkış harcının mükellefi Türkiye Cumhuriyeti pasaportu ile yurt dışına çıkış yapan kiőidir. Söz konusu harcın uygulaması ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Bu harcı uygulayan ülkelerin büyük çoğunluğunda, harcın bilet fiyatlarına eklenerek, ülkeden çıkış yapan yerli ve yabancı herkesten tahsil edildiğı görülmektedir. Ülkemizde de yurt dışı çıkış harcının bilet fiyatlarına eklenerek, ülkeden çıkış yapan yerli ve yabancı herkese uygulanması dönem dönem gündeme gelmiőtir. Ancak gerekli

ABSTRACT

Duty for travel to abroad has been levied since 1963. Although occasionally being revoked on grounds of its inefficiency, in today's Turkey, it has been a significant source of public revenue due to ever rising number of travellers. Taxpayer of this duty is a person who travels to abroad with a passport of the Republic of Turkey. The duty has different applications in various countries. In most countries, this duty is added to ticket fare and therefore all travellers, regardless of being that countries citizen or not, are subject to this duty. In Turkey, too, this way of collection and taxation has been discussed from time to time. However, necessary changes in the law could not be made so far. Whereas, by applying this easier method, both all travellers, foreigners and citizens, would be subject to tax, and, therefore, the total amount of revenue would increase.

* Vergi Müfettiő, Hazine ve Maliye Bakanlığı, serkan.kurt@vdk.gov.tr, ORC-ID: 0000-0002-5495-2555.

Kurt, S. (Ocak 2021). Yurt Dışı ıkıő Harcına İlişkin Yasal Düzenlemeler ve Dıőer Ülkelerdeki Uygulamalarla Karşılaştırılması, *Vergi Raporu*, 256, (11-20).

yasal zemine kavuşmamıştır. Hâlbuki yurt dışı çıkış harcının bilet fiyatı içine dahil edilerek tahsil edilmesi harcin tahsilini kolaylaştırırken, yerli yabancı herkesten tahsil edilmesi harçtan elde edilecek gelirini de arttıracaktır.

Anahtar Kelimeler: Yurt dışı çıkış harcı, harç pulu, çıkış harcı

JEL Sınıflandırma Kodları: M40, M41, M49.

GİRİŞ

Kamu gelirlerinin en önemli kalemini vergiler oluştururken, vergiden sonra en önemli kalemi harçlar oluşturmaktadır. 2019 yılında 740.137.984.000-TL vergi geliri elde edilirken, 26.334.901.000-TL de harç geliri elde edilmiştir.¹ Harcı kısaca: “*Bireylerin, bazı kamu kuruluşlarının sundukları hizmetlerden yararlanmaları karşılığında ödedikleri bedel*”² olarak tanımlayabiliriz. Harçlar; vergiler gibi devletin egemenlik gücüne dayanarak cebri yollarla sağlanan gelirlerdendir. Vergiler karşılıksız olarak ödenirken, harçlar vergilerden farklı olarak kamu hizmetlerinden faydalananların, faydalandıkları hizmetin karşılığı olarak ödenmektedir.

Yurt dışı çıkış harcı 1963 yılında “Dış Seyahat Harcamaları Vergisi” olarak mevzuatımıza girmiştir. Dönem dönem verimsizliği gerekçe gösterilerek uygulamadan kaldırılmış olsa da, bazı kamu hizmetlerine kaynak yaratmak amacıyla tekrar tekrar yürürlüğe girmiştir. Güncel mevzuatımızdaki haliyle yurt dışı çıkış harcı; 2001 yılında 4705 Sayılı Kanunda yapılan düzenleme ile uygulanmaya başlanılmış olup, Türkiye Cumhuriyeti pasaportu ile yurt dışına çıkış yapan kişiler için 50,00-TL olarak uygulamasına devam edilmek-

Keywords: Duty for travel to abroad, duty stamp, exit duty

JEL Classification Codes: M40, M41, M49.

tedir. Bu tutarın bir kısmı TOKİ'ye kaynak olarak aktarılırken kalan kısmı hazineye gelir olarak kaydedilmektedir. Yurt dışı çıkış harcının mevcut ve önceki uygulamalarının yer aldığı yasal düzenlemelere, açıklamalara, diğer ülkelerdeki uygulamalarına ve ülkemizdeki uygulamaya ilişkin önerilere makalemizin ilerleyen bölümlerinde yer verilmiştir.

1- YURT DIŞI ÇIKIŞ HARCINA İLİŞKİN YASAL DÜZENLEMELER

1.1- Yurt Dışı Çıkış Harcına İlişkin Geçmiş Yasal Düzenlemeler

Ülkemizde yurt dışı çıkış harcı ilk olarak 1963 yılında “196 Sayılı Kanunla Dış Seyahat Harcamaları Vergisi”³ olarak uygulanmaya başlanmıştır. Anılan kanunun konu ve vergiyi doğuran olay başlıklı 1’inci maddesinde “*Türkiye’deki şahısların her türlü dış seyahatlerdeki harcamaları (mahsup suretiyle satın alınanlar dâhil) bu kanun gereğince Dış Seyahat Harcamaları Vergisine*” tabi olduğu hüküm altına alınmıştır. Kanunun müteakip maddesinde ise verginin mükellefinin “*dış seyahat sebebiyle harcamalarda bulunan şahıslar*” olduğu belirtilmiştir. Verginin mükellefi olan Türkiye’deki şahıslar ise Türkiye’de mukim gerçek

¹ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/02/3-a-Genel-B%C3%BCt%C3%A7eli-Kamu-%C4%B0darelerinin-2018-Y%C4%B1l%C4%B1-Gelirleri-ile-2019-2020-D....pdf). Erişim Tarihi: 24 Aralık 2019.

² Mahmut KALENDEROĞLU. Kamu Maliyesi Bütçe ve Borçlanma. Agon Bilgi Akademisi. Ankara 2015. S 125.

³ T.C. Yasalar (23.02.1963). Dış Seyahat Harcamaları Vergisi Kanunu. Ankara. Resmi Gazete (196 Sayılı).

ve tüzel kişiler ile Türkiye’de mukim olsun veya olmasın Türkiye sınırları içerisinde bulunan tüm gerçek kişiler olarak belirlenmiştir. Ayrıca Türkiye’de mukim gerçek kişilerle Türkiye’de mukim olsun veya olmasın fiilen Türkiye sınırları içinde bulunan gerçek kişiler ve Türkiye’de mukim tüzel kişiler Türkiye’deki şahıs olarak verginin mükellefi olarak değerlendirileceği belirtilmiştir.

Dış Seyahat Harcamaları Vergisi matrahı, satılan yolcu ve bagaj biletlerinin toplam tutarı oluşturmaktadır. Vergi oranı ise 500 liradan az olmamak kaydıyla satılan yolcu ve bagaj bilet tutarının %50’si olarak belirlenmiştir. Dış Seyahat Harcamaları Vergisinin uygulandığı ilk yıllarda yurt dışına çıkış yapanların büyük çoğunluğunu iş bulmaya giden vatandaşlarımız oluşturmaktaydı. Bu vatandaşlarımızın söz konusu vergiden muaf tutulmaları için “İş ve İşçi Bulma Kurumu tarafından mukaveleleri tasdik olunmak suretiyle yurt dışına gönderilen işçilerin dış seyahat harcamalarının bu asgari vergiye tabi olmayacağına” ilişkin özel düzenlemede yapılmıştır.

Dış Seyahat Harcamaları Vergisinin uygulamasında özellikle döviz satışlarında yaşanan avans tahakkuklarının kapatılması ve verginin iadesinde gereksiz kırtasiyeciliğe neden olduğu gerekçesiyle⁴ 2989 Sayılı Kanunla⁵ 1984 yılında kaldırılmıştır.

1.2- Yurt Dışı Çıkış Harcına İlişkin Güncel Yasal Düzenlemeler

Günümüz mevzuatında yer aldığı şekliyle “Yurt Dışı Çıkış Harcı” uygulaması 4705 sayılı Yurt Dışına Çıkışlardan Harç alınması Ve 4481 Sayılı Kanun’da Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun hükümlerine göre 2001 yılından itibaren uygulanmaya başlamıştır. 4705 Sayılı Kanun’un 1’nci maddesinde “Yurt dışına çıkış yapan (KKTC hariç) Türk vatandaşlarından çıkış başına 50 ABD Doları karşılığı Türk Lirası tutarında harç” alınacağı hüküm altına alınmıştır. Anılan kanun hükmünün müteakip maddelerinde ise Bakanlar Kurulu’nun bu harçtan muaf tutulacaklar ile harcın ödenmesine ilişkin usul ve esasları belirlemeye ve harç miktarını 3 katına kadar arttırmaya veya kanuni hadde kadar indirmeye yetkili kılınmıştır. Bakanlar Kurulu bu yetkisini kullanarak yurt dışı çıkış harcından muaf olanların kapsamını çıkarılan yasal düzenlemelerle sürekli genişletmiştir. Harca uygulanan muafiyetlerin genişletilmesi harcı verimsiz kamu gelirine dönüştürmüştür. Kanunun ilk düzenlemesinde yurt dışı çıkış harcından toplam 15 muafiyet öngörülmüş olmasına rağmen bu sayı giderek artmış ve toplam muafiyet sayısı 23’e kadar ulaşmıştır.

Harcın döviz üzerinden hesaplanarak tahsil edilmesi uygulamada zorluklara neden ol-

⁴ 18. 2. 1963 Tarihli ve 196 Sayılı Dış Seyahat Harcamaları Vergisi Kanununun Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu. (1/453). TBMM. 08.02.1984 tarih ve K.K.T.D. 18./101 - 1680/01286 sayılı karar. “Dış Seyahat Harcamaları Vergisi Kanunu dış seyahat maksadıyla satılan dövizlerden 500 Türk Lirasından az olmamak üzere %50 nispetindeki meblağın bütçeye gelir tahsilini öngörmektedir. Görülen aksaklıklar sebebiyle 1974-1977 yılları arasında tatbikatı durdurulan bu Kanun 1978 yılında tekrar tatbikata konulmuştur. 1978 yılından bu yana, normal cari döviz satış kurlarını aşmayacak şekilde dış seyahat giderleri için 2/3 oranında düşük ayrı bir döviz listesi ilan edilmek ve bu listeden döviz satılmak, ayrıca %50 oranında vergi tahsil edilmek ve vergi tutarındaki banka zararlarının ise 25 sayılı karar gereğince Merkez Bankasındaki özel hesaplardan karşılanmak suretiyle, işlemlerin yürütülmesi devam etmiştir. Uygulaması tamamen formalite anlamında sürdürülmekte olan Kanun, tatbikatta gerek bu maksatla döviz satışlarında, gerekse avans tahakkukları ile avansların kapatılmasında veya avansların iadesinde gereksiz kırtasiyeciliğe sebep olmaktadır. Bilhassa yurt dışı seyahatlerin serbest bırakıldığı ve Kambyo Rejiminde kolaylık ve gerçeklik sağlanması sebebiyle bugün için uygulanması mümkün olmayan bu Kanunun yürürlükten kaldırılması zaruri görülmüştür.”

⁵ T.C. Yasalar (02.03.1984). 196 Sayılı Dış Seyahat Harcamaları Vergisi Kanunu’nun Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun Ankara. Resmi Gazete (2989 Sayılı).

maktaydı. Bu durumun giderilmesi amacıyla 08.01.2002 tarih ve 4736 Sayılı Kanun'un 5'inci maddesiyle yurt dışı çıkış harç tutarı 50 ABD Dolarından 70.000.000 Türk Lirasına dönüştürülmüştür. Ayrıca harç pulunun pasaporta yapıştırılacak suretiyle tahsil yöntemi de uygulanmaya başlanmıştır.

Resim 1: Pasaporta yapıştırılmış yurt dışı çıkış harç pulu örneği.

Böylece yurt dışına çıkış yapan her Türkiye Cumhuriyeti pasaportuna sahip kişilerin pasaportuna yurt dışı çıkış harç pulu yapıştırılarak harç tahsil edilmiştir. Yurt dışı çıkış harç pulu gümrük memurlarınca kontrol edilerek üzerine çıkış kaşesi basılarak işlemleri tamamlanıyordu.

Ancak yapılan incelemelerde, pasaport ile yurt dışına çıkış yapanlardan 2003 yılında %15'inin, 2004 yılında %13'ünün ve 2005 yılında ise sadece %14'ünün yurt dışı çıkış harcı ödediği

belirlenmiştir.⁶ Yurt dışı çıkış harç tutarının nispeten yüksek olması, harç ödeme prosedüründe yaşanan sorunlar ile geniş muafiyet uygulamasının yurt dışı harç uygulamasında yeni düzenlemelerin yapılmasını zorunlu hale getirmiştir.

2007 yılına gelindiğinde 4497 sayılı Yurt Dışı Çıkış Harcı Hakkında Kanun ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile 29.06.2001 tarih ve 4705 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılarak yurt dışı çıkış harcına ilişkin yeni ve kapsamlı düzenlemeler yapılmıştır. 4705 sayılı kanunla yapılan göze çarpıcı düzenlemeleri yurt dışı çıkış harç tutarının 70,00-TL'den, 15,00-TL'ye düşürülmesi olmuştur. Elde edilen gelirin tamamının TOKİ'ye aktarılması sağlanmıştır. Yurt dışı çıkış harcının 15,00-TL olması ile birlikte "dünyada en uygun yurt dışı çıkış harcının Türkiye'de uygulandığı" yorumları yapılmaya başlanmıştır.⁷ Yasal düzenlemeyle ayrıca yurt dışı çıkış harcından muaf olanların sayısı ve kapsamı azaltılarak harcı verimli bir kamu gelirine dönüştürmüştür. Bunun yanında harcın tahsil yöntemi de değiştirilmiştir. Daha önce yurt dışı çıkış harcı, pasaporta harç pulu yapıştırılmak suretiyle tahsil edilirken, yapılan yeni düzenlemeyle birlikte harç pulu alınmak suretiyle tahsil yöntemine geçilmiştir.

⁶ 01.12.2006 tarihli Yurt Dışına Çıkış Harcı Hakkında Kanun Tasarısı ile Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu (1/1274) 22. Dönem 5. Yasama Yılı

⁷ "Dünyanın en uygun yurtdışı çıkış harcı Türkiye'de" ülkemizde 50 dolar olan yurt dışı çıkış harcının 2007 yılında 15 TL'ye düşürüldüğünü ve bu tutarın dünyanın en uygun çıkış harçlarından biri olduğunu belirten Hacıbayramoğlu, "Bu dünyanın pek çok ülkesinde ödenen bir vergi türü. Ancak genelde uçuşun türüne ya da gideceğiniz ülkenin uzaklığına göre tutarlar değişiyor" dedi. Hacıbayramoğlu, "Avustralya vatandaşları 45 dolar öderken, İngiltere'de bu tutar 5 Pound'tan başlıyor ve gideceği ülkeye göre değişiklik gösterebiliyor ve çok uzun business uçuşlarda 146 Pound'a kadar çıkabiliyor. Almanya'da yine aynı şekilde Avrupa Birliği ülkeleri ve diğerleri olarak ayrılıyor ve 7.5 euro'dan başlıyor. Uzun uçuşlarda 42 euro'ya kadar çıkabiliyor. Fransa'da da değişken ve ortalama 8.5 euro. Lübnan'da bazı ülkeler için vergi istenmiyor ama ödeme 73 dolara kadar çıkabiliyor. İtalya'da uçağınız havalimanı göre de değişiklik gösterebiliyor. Yunanistan'da da fiyatlar değişken ve yaklaşık 13 euro'dan başlıyor" dedi. (<https://www.airporthaber.com/havacilik-haberleri/dunyanin-en-uygun-yurtdisi-cikis-harci-turkiyede.html>). Erişim Tarihi: 10 Eylül 2020.

Resim 2: Yurt dışı çıkış harç pulu örneği

Yurt dışı çıkış harç pulunun pasaporta yapıştırılma zorunluluğu kaldırılmıştır. Ayrıca harç pulunu, gümrük çıkışlarından önce vezneler (otomat makineler) dışında vergi dairelerine, gümrük saymanlıklarına ve yetkili bankalara makbuz karşılığı ödeyebilme imkânı da tanınmıştır. Yurt dışı çıkış harç pulu, gerek havaalanlarında gerekse gümrük kapılarında yer alan otomatlardan nakit veya kredi kartı ile temin edilebilme imkânı tanınmıştır. Ancak bazı zamanlarda harç pulu alabilmek için otomatlar önünde uzun kuyruklar oluştuğu görülmektedir. Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) bu duruma web sitesinden veya mobil uygulama yoluyla ödeyebilme imkânı getirmiştir. Böylece yurt dışı çıkış harcının dijital ortamda kolayca ödenebilmesini sağlamıştır. Pasaporta yüklenen ödeme bilgisi ile havalimanında pasaport kontrol işlemlerinin hızlıca tamamlanabilmesi açısından önemli bir adım olmuştur. Bu uygulamada ödenen harcın bilgisi elektronik ortamda Emniyet Genel Müdürlüğüne aktarılmaktadır. Bu nedenle çıkış kapılarında görevli memura makbuz, dekont veya pul gösterilmesi gerekmemektedir. Ancak bu uygulamanın da şöyle bir eksikliği bulunmaktadır: Bankalarla yapılan mutabakat nedeniyle 22.00 ile 02.00 sa-

atleri arasında İnteraktif Vergi Dairesi uygulamaları üzerinden ödeme yapılamamaktadır. Bu durumun bazı vatandaşlarca bilinmiyor olması bu sistemi kullanmak isteyenler açısından büyük problemlere neden olmaktadır.

17 Temmuz 2019 tarihinden yapılan düzenleme ile yurt dışı çıkış harç tutarı 50,00-TL'ye çıkarılmıştır.⁸ Bu tutarın 15,00-TL'si ise Toplu Konut İdaresine (TOKİ) aktarılırken kalan 35,00-TL'si ise genel bütçeye gelir olarak kaydedilmektedir. Yurt dışı çıkış harcı 50,00-TL olarak güncel uygulaması devam etmektedir.

1.3- Güncel Uygulamada Yer Alan Yurt Dışı Çıkış Harcının Mükellefi ve Muafiyetleri

1 seri No.lu Yurt Dışına Çıkış Harcı Hakkında Kanunun Uygulanmasına Dair Genel Tebliğinin⁹ 2'nci maddesine göre: "Yurt dışına çıkış harcının mükellefi Türkiye Cumhuriyeti pasaportu ile yurt dışına çıkış yapanlardır". Türkiye Cumhuriyeti pasaportu dışında başka bir ülke pasaportuyla yurt dışına çıkış yapanlar ile pasaport dışındaki belgelerle yurt dışına çıkan kişiler söz konusu harca tabi değildir.

Yasal olarak, yurt dışı çıkış harcının mükellefi Türkiye Cumhuriyeti pasaportu ile yurt dışına çıkış yapan kişilerdir. Ancak 1 seri No.lu Yurt Dışına Çıkış Harcı Hakkında Kanunun Uygulanmasına Dair Genel Tebliğde; Türkiye Cumhuriyeti pasaportu ile yurt dışına çıkış yapılmasına karşın bu harçtan muaf olanlara ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

Yurt Dışı Çıkış Harcından Muaf Olanlar;

- Çıkış tarihi itibarıyla yurt dışında oturma izni bulunduğunu belgeleyenler,

⁸ 17.07.2019 tarih ve 7186 sayılı Gelir Vergisi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 20'nci maddesi ile Yurt dışı Çıkış Harç tutarı 50,00-TL olarak belirlenmiştir.

⁹ Hazine ve Maliye Bakanlığı (30/07/2007) 1 seri No.lu Yurt Dışına Çıkış Harcı Hakkında Kanunun Uygulanmasına Dair Genel Tebliğ. Ankara. Resmi Gazete (26478 sayılı)

- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine kimlik belgesiyle çıkış yapanlar,
- Ticari amaçla yük ve yolcu taşımaya yönelik kara, deniz, hava ve demiryolu araçlarında, yurt dışına çıkış sırasında fiilen mürettebat olan görevliler,
- 7 yaşını doldurmamış olanlar, Harçtan muaftır.

Yurt dışı çıkış harcından muaf tutulmayı talep edenler, yurt dışında oturma izni bulunduğunu veya 7 yaşın altında olduğunu belgelendirmek zorundadırlar. Ayrıca ticari araç mürettebatı olarak yurt dışına çıkışlarda harç muafiyeti, fiilen ticari araçta görevli olarak araçla birlikte yurt dışına çıkanlar için uygulanmaktadır. Bunun yanında karayolu ticari araç mürettebatına ilişkin istisna, ticari taksi, minibüs ve kamyonetler için bir kişi, diğer motorlu kara taşıtlarında ise en fazla 3 kişi için uygulanmaktadır.

2- YURT DIŞI ÇIKIŞ HARCININ DİĞER ÜLKELERDEKİ UYGULAMALARLA KARŞILAŞTIRILMASI

Yurt dışı çıkış harcının ülkemizdeki uygulaması ile diğer ülkelerdeki uygulamalarının karşılaştırılmasında en göze çarpan farklılıkların harcın mükellefi, uygulama şekli ve nispetinde/ oranında olduğu görülmektedir.

Yurt dışı çıkış harcını ülkemizdeki uygulaması ile diğer ülkelerin uygulamaları karşılaştırıldığında en göze çarpan farklılığın harcın mükellefinde olduğu görülmektedir. Ülkemizdeki uygulamada yurt dışı çıkış harcının mükellefi, Türkiye Cumhuriyeti pasaportu ile yurt dışına çıkış yapan kişiler olarak belirlenmiştir. Sadece Türk Vatandaşlarından bu harç tahsil edilmektedir. Oysaki bu harcı uygulayan diğer ülkelerde ki uygulamalara bakıl-

duğında Avusturalya, Jamaika, Filipinler, Dominik Cumhuriyeti, Hong Kong, Japonya... gibi ülkelerde¹⁰ harcın mükellefi yerli ve yabancı ülkeden ayrılan herkes olarak belirlenmiştir. Bunun yanında Palau ve Meksika gibi ülkelerde¹¹, yalnızca ülkeden çıkış yapan yabancı ülke vatandaşlarından bu vergi/harçlar tahsil edilmektedir. Dolayısıyla yurt dışı çıkış harcının mükellefinin belirlenmesinde ülkeler arasında bir uygulama birliği bulunmamaktadır.

Ülkemizde yurt dışı çıkış harcının mükellefi olan kişilerin kara, deniz ve hava yoluyla ülkeden ayrılmalarda harç uygulanmaktadır. Ancak bu durumun uygulanması da ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Avusturalya, Kosta Rika, Küba gibi ülkelerde sadece havayolu ile ülkeden ayrılmalarda bu vergi/harç uygulandığı görülürken, İran ve Hong Kong gibi ülkelerde kara ve hava yoluyla ülkeden ayrılmalarda yurt dışı çıkış harcı uygulanmaktadır. Harcın uygulama farklılığı kimi zaman coğrafi konum gereği fiziki imkânsızlıklardan kimi zamanda en kolay tahsil yönteminin uygulanıyor olmasından kaynaklanmaktadır.

Bir diğer farklılık ise harç tutarı üzerinedir. Ülkemizde yurt dışı çıkış harç tutarları sabit tutar 50,00-TL olarak uygulanmaktadır. Diğer ülkelerdeki uygulamalarına bakıldığında çok büyük farklılığın olduğu görülmektedir. Kimi ülkelerde bizde ki uygulamaya benzer sabit harç tutarı uygulanırken kimi ülkelerde yolculuk türüne ve gidilecek mesafeye göre harç tutarı değişmektedir. Avusturalya'da sadece uçak bilet fiyatlarına eklenerek tahsil edilen yurt dışı çıkış harcının, tutarı uçuş mesafesine göre artarak uygulanmaktadır. Yakın uçuşlarda 9 Dolar, orta uzaklık-taki uçuşlarda 18 Dolar, uzun uçuşlarda 40 Dolar, bilet fiyatına eklenmektedir. Komşu ülke İran'da

¹⁰ Haber Türk. "Örneklere yer alan ülkelere ilişkin bilgilere Dünya ne kadar yurt dışı çıkış harcı ödüyor?" (<https://www.haberturk.com/dunya-ne-kadar-yurtdisi-cikis-harci-oduyor-2502779-ekonomi>). Erişim Tarihi:19 Aralık 2019.

¹¹ Haber Türk. "Örneklere yer alan ülkelere ilişkin bilgilere Dünya ne kadar yurt dışı çıkış harcı ödüyor?" (<https://www.haberturk.com/dunya-ne-kadar-yurtdisi-cikis-harci-oduyor-2502779-ekonomi>) Erişim Tarihi:19 Aralık 2019.

yurt dışına ilk çıkış harcı 220 bin tümen (52 dolar), ikinci çıkışta 330 bin tümen (78,5 dolar) ve üçüncü çıkışta ise 440 bin tümen (105 dolar) olarak uygulanmaktadır.¹² Çin’de ise sadece ha-

vayolu ile ülkeden ayrılanlardan 16 Dolar olarak yurt dışı çıkış harcı tahsil edilmektedir. Dolayısıyla ülkelerin uyguladıkları oran ve tutarların değışkenlik gösterdiği görülmektedir.

Tablo-1: Ülkelere göre yurt dışı çıkış harcı uygulamasının karşılaştırılması.

Ülke Adı	Harcın Mükellefi		Harcın Uygulama Alanı		
	Yerli Vatandaş	Yabancı Vatandaş	Havayolu	Kara/Demiryolu	Denizyolu
TÜRKİYE	X	-	X	X	X
AVUSTURALYA	X	X	X	-	-
MEKSİKA	-	X	X	-	-
KÜBA	X	X	X	-	-
HONG KONG	X	X	X	X	-
MISIR	X	X	X	-	-

3- DEĞERLENDİRME ve DEĞİŞİM ÖNERİLERİ

Yurt dışı çıkış harcının diğer ülkelerdeki uygulamalarına bakıldığında, bu harcı uygulayanların ülkelerin büyük çoğunluğunu az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler olduğu görmektediriz. Aslında gelişmiş ülkelerde yurt dışına çıkış harcına benzer vergi veya harçlar başka isimler adı altında bilet fiyatları içinde tahsil edilmektedir. Bu duruma ilişkin Almanya, İtalya ve Yunanistan gibi ülkeleri Avrupa’dan ve Japonya’yı Asya’dan örnek verebiliriz. Örneğin: Almanya’da “Aviation Tax” adı altında Havacılık Vergisi alınmaktadır.¹³ Bu verginin mükellefi uçak veya helikopter ile Almanya’daki bir havalimanından ayrılan yerli ve yabancı havayolu yolcularıdır. Havacılık Ver-

gisi oranı gidilecek mesafeye göre artan oranda uygulanmaktadır. Yine Avrupa’nın gelişmiş ülkelerinden İtalya’da İtalyan havalimanı kullanan her yolcu için “Aero Taxi Tax” adı altında Aero Vergisi tahsil edilmektedir.¹⁴ Aero Vergi oranı, Almanya’da uygulanan havacılık vergisi gibi kalkış havalimanı ile son varış noktası arasındaki mesafeye bağlı olarak değişmektedir. Komşu Yunanistan’da ise “Airport Tax” olarak “Yolcu Terminal Tesis Ücreti” uygulaması bulunmaktadır.¹⁵ Yunanistan’da gelen veya Yunanistan’dan ayrılan biletli her havayolu yolcularından tahsil edilmektedir. Uzak Doğu ülkelerinin en gelişmiş olan Japonya’da ise “International Tourist Tax” olarak “Uluslararası Turist Vergisi” tahsil edilmektedir.¹⁶ Görüleceği üzere gelişmiş ülkelerde de farklı

¹² İran’da Yurt İçi ve Yurt Dışı Seyahatlere Ek Vergi. İRAM İran Araştırmaları Merkezi (<https://iramcenter.org/iran-da-yurt-ici-ve-yurt-disi-seyahatlere-ek-vergi/>). Erişim Tarihi: 10 Eylül 2020.

¹³ “German Aviation Tax” German Aviation Tax is levied on the carriage, from a German airport, of passengers on board aircraft and helicopters. Taxable are flights operated for compensation. (<https://www.fccaviation.com/regulation/germany/aviation-tax>). Erişim Tarihi: 17 Eylül 2020.

¹⁴ What is Aero Taxi Tax?. (<https://www.fccaviation.com/regulation/italy/aero-taxi-tax>). Erişim Tarihi: 17 Eylül 2020.

¹⁵ Greece Customs, Currency & Airport Tax regulations details. Airport Tax: Passenger Terminal Facility Charge levied on all passengers leaving Greece at ticket issuance or at airport of departure in Greece. (<https://www.iatatravelcentre.com/GR-Greece-customs-currency-airport-tax-regulations-details.htm#Airport%20Tax>). Erişim Tarihi: 17 Eylül 2020.

¹⁶ Visitors to Japan pay a 1,000 yen departure tax to expand and enhance the country’s tourist infrastructure ... (<https://www.japan.travel/en/plan/international-tourist-tax/>). Erişim Tarihi: 17 Eylül 2020.

isimler altında yurt dışı çıkış harcı benzeri vergiler uygulanmaktadır. Yukarıda sayılan vergilerin ortak özelliği bilet fiyatlarına dahil edilerek tahsil ediliyor olmalarıdır. Böylece verginin bilet fiyatlarına eklenerek tahsil edildiği için mali anestezi etkisiyle, yolcular tarafından fark edilmemektedir.

Ülkemizde de yurt dışı çıkış harcının bilet fiyatına eklenerek tahsil edilmesi gündeme gelmektedir. Hatta bu yönde en somut adım 01.12.2006 tarihinde TBMM'ye sunulan kanun tasarısı ile atılmıştır.¹⁷ Söz konusu tasarıda biletli ve biletsiz olarak yurt dışına çıkışlarda, harç için uygulanacak yöntemler ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Tasarıda yer alan ilgili bölümler özetle şu şekildedir:

1- Biletli Yurt Dışına Çıkışlarda Uygulanacak Yöntem

Toplu taşıma araçları ile yurt dışına çıkış yapanlarda bu seyahate ilişkin bilet düzenlendiği anda söz konusu harcın bilet fiyatı içerisinde tahsil edilmesidir. Yurt dışı seyahat bileti üzerinde harcın ayrıca gösterilerek tahsil eden tarafından kanunda belirtilecek süre içerisinde vergi dairelerine yatırılması öngörülmüştür. Ayrıca yurt dışı seyahat biletinin, yurt dışındaki firmalarca satılması halinde, harcın tahsili ve Hazineye aktarılmasına ilişkin sorumluluğu yolcu taşıyan firmaya ait olacağına ilişkin düzenlemede yer almıştır. Bunun yanında bilet fiyatı içerisinde tahsil edilen yurt dışı çıkış harcının biletin KDV matrahına dahil edilmeyeceği de ayrıca belirtilmiştir. Biletin yurt dışına çıkış yapılmadan önce iptal edilmesi durumunda, tahsil edilen harcın GİB'in belirleyeceği usul ve esaslara göre ilgililere iadesi de öngörülmüştür.

2- Biletsiz Yurt Dışına Çıkışlarda Uygulanacak Yöntem

Bilet düzenlenmeden yurt dışına münferit

olarak çıkılması halinde Gelir İdaresi Başkanlığının belirleyeceği usul ve esaslar çerçevesinde makbuz mukabilinde yurt dışı çıkış harcının tahsil edilmesidir.”

Yukarıda yer alan her iki yönteminde hayata geçirilmiş olması bu harcı uygulayan özellikle gelişmiş ülkelerdeki uygulamalara büyük benzerlik göstermiş olacaktır. Yurt dışı çıkış harcının bilet fiyatlarına eklenerek sadece toplu taşıma ile biletli olarak yurt dışına çıkış yapan yerli ve yabancı herkese uygulanacak bir şekilde kanuni düzenleme yapılması halinde, güncel uygulamadan daha fazla harç geliri elde edilebilme imkanı doğacaktır. Böylece sadece T.C. pasaportuna tabi vatandaşların yurt dışı çıkış harcı alabilmek için otomatların önünde uzun kuyruklar oluşturmalarının da önüne geçilmiş olacaktır. Harcın, bilet fiyatı içine dahil edilmesiyle yurt dışı çıkış harç pulu satan memur sayısı azalacaktır ve harcın tahsil maliyetini düşürecektir. Ancak bu durumun tek dezavantajını bilet iptalinde yaşanabilecek sorunlar oluşturmaktadır.¹⁸

SONUÇ

Vergi mevzuatımıza önce “Dış Seyahat Harcamaları Vergisi” olarak giren daha sonraki yasal düzenlemelerle “Yurt dışı Çıkış Harcına” dönüştürülen ve dönem dönem verimsiz olduğu gerekçesiyle yürürlükten kaldırılan harç uygulamasının, günümüz bütçe gelirleri içinde önemli yeri vardır. 2019 yılının Temmuz ayında harç tutarının 15-TL'den 50-TL'ye yükseltilmesiyle birlikte, 2019 yılı sonuna kadar bütçe gelirlerinde 427 Milyon TL'lik ek gelir elde edilmiştir. Bu durumda sadece yurt dışı çıkış harcındaki artışın 6 ayda yarattığı getiri ile bütçe gelirlerinde %0,04 oranında artış sağlamıştır.¹⁹

¹⁷ 22. Dönem 5. Yasama Yılı Plan Bütçe Komisyon Raporu (1/1274) (<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss1347m.htm>). Erişim Tarihi: 17 Eylül 2020.

¹⁸ Hülya KABAKÇI KARADENİZ. “Yurt Dışı Çıkış Harcı Ve Seyahat Özgürlüğü” Mali Çözüm Dergisi. Temmuz-Ağustos 2019.

¹⁹ Haber Türk. “Yurtdışı çıkış harcının artmasıyla 427.6 milyon liralık ek gelir elde edilecek”.

<https://www.haberturk.com/yurtdisi-cikis-harcinin-artmasiyla-4278-milyon-liralik-ek-gelir-elde-edilecek-2502467-ekonomi> Erişim Tarihi:27.12.2019

Yurt dışı çıkış harcının ilk uygulandığı dönemlerde harç tutarı 50 Dolar karşılığı TL olarak tahsil edilmekteydi. Uygulamada yaşanan sorunlar dikkate alınarak, harcın TL olarak uygulanmasına ilişkin yasal düzenleme yapılmıştır. Bu durum harcın tahsilini daha kolaylaştırarak, harcı verimli bir kamu geliri haline dönüştürmüştür. Yurt dışı harcının diğer ülkelerdeki uygulamalarına bakıldığında, çoğu ülkenin harcı bilet fiyatına dahil ederek ülkeden ayrılan yerli ve yabancı tüm yolculardan tahsil ettiği görülmüştür. Bu durumun ülkemizde de uygulanmasına ilişkin düzenlemeler gündeme gelmiş olsa da hayata geçirilememiştir. Oysaki harcın bilet fiyatına eklenmesi mükelleflerde mali anestezi etkisi yaratacağından, mükelleflerden daha kolay tahsil edilebilecektir. Böylelikle harcın tahsil maliyeti düşecektir. Ayrıca ülkeden biletle çıkış yapan yerli ve yabancı tüm yolculara uygulanması ile birlikte harçtan sağlanacak kamu gelirlerinde de artış sağlanacaktır.

KAYNAKÇA

- Airport Haber. “Dünyanın en uygun yurt dışı çıkış harcı Türkiye’de”. (<https://www.airporthaber.com/havacilik-haberleri/dunyanin-en-uygun-yurtdisi-cikis-harci-turkiyede.html>). Erişim Tarihi: 10 Eylül 2020.
- “German Aviation Tax” German Aviation Tax is levied on the carriage, from a German airport, of passengers on board aircraft and helicopters. Taxable are flights operated for compensation. (<https://www.fccaviation.com/regulation/germany/aviation-tax>). Erişim Tarihi: 17 Eylül 2020.
- “Greece Customs, Currency & Airport Tax regulations details.” (<https://www.iatatravelcentre.com/GR-Greece-customs-currency-airport-tax-regulations-details.htm#Airport%20Tax>). Erişim Tarihi: 17 Eylül 2020.
- 01.12.2006 tarihli Yurt Dışına Çıkış Harcı Hakkında Kanun Tasarısı ile Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu (1/1274) 22. Dönem 5. Yasama Yılı
- 17.07.2019 tarih ve 7186 sayılı Gelir Vergisi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun.
- 18. 2. 1963 Tarihli ve 196 Sayılı Dış Seyahat Harcamaları Vergisi Kanununun Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu. (1/453). TBMM. 08.02.1984 tarih ve K.K.T.D. 18./101 - 1680/01286 sayılı karar.
- 22. Dönem 5. Yasama Yılı Plan Bütçe Komisyon Raporu (1/1274) (<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss1347m.htm>). Erişim Tarihi: 17 Eylül 2020.
- Haber Türk. “Örneklerde yer alan ülkelere ilişkin bilgilere Dünya ne kadar yurt dışı çıkış harcı ödüyor?”. (<https://www.haberturk.com/dunya-ne-kadar-yurtdisi-cikis-harci-oduyor-2502779-ekonomi>). Tarihi: 19 Aralık 2019.
- Haber Türk. “Yurtdışı çıkış harcının artmasıyla 427.6 milyon liralık ek gelir elde edilecek”. (<https://www.haberturk.com/yurtdisi-cikis-harcinin-artmasiy-la-4278-milyon-liralik-ek-gelir-elde-edilecek-2502467-ekonomi>). Erişim Tarihi: 27.12.2019
- Hazine ve Maliye Bakanlığı (30/07/2007) 1 Seri Nolu Yurt Dışına Çıkış Harcı Hakkında Kanunun Uygulanmasına Dair Genel Tebliğ. Ankara. Resmi Gazete (26478 sayılı)
- İran’da Yurt İçi ve Yurt Dışı Seyahatlere Ek Vergi. İRAM İran Araştırmaları Merkezi (<https://iramcenter.org/iranda-yurt-ici-ve-yurt-disi-seyahatlere-ek-vergi/>). Erişim Tarihi: 10 Eylül 2020.
- KABAKÇI KARADENİZ, H. “Yurt Dışı Çıkış Harcı ve Seyahat Özgürlüğü”. Mali Çözüm Dergisi. Temmuz-Ağustos 2019.
- Kalenderoğlu M. Kamu Maliyesi Bütçe ve Borçlanma. Agon Bilgi Akademisi. Ankara 2015. S 125.

- T.C. Yasalar (02.03.1984). 196 Sayılı Dış Seyahat Harcamaları Vergisi Kanunu'nun Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun Ankara. Resmi Gazete (2989 Sayılı).
- T.C. Yasalar (23.02.1963). Dış Seyahat Harcamaları Vergisi Kanunu. Ankara. Resmi Gazete (196 Sayılı).
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (<http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/02/3-a-Genel-B%C3%B-Ct%C3%A7eli-Kamu-%C4%B0da-relerinin-2018-Y%C4%B1l%C4%B1-Gelirleri-ile-2019-2020-D....pdf>). Erişim Tarihi: 24 Aralık 2019.
- Visitors to Japan pay a 1,000 yen departure tax to expand and enhance the country's tourist infrastructure ... (<https://www.japan.travel/en/plan/international-tourist-tax/>). Erişim Tarihi: 17 Eylül 2020.
- What is Aero Taxi Tax? (<https://www.fccaviation.com/regulation/italy/aero-taxi-tax>). Erişim Tarihi: 17 Eylül 2020.